

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
X Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 квітня 2023 року)

Суми
2023

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Гончаренко А. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук (Сумський державний університет);
Ільницький В. І., д-р іст. наук (Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка);
Каганов Ю. О., д-р іст. наук (Запорізький національний університет);
Камьонка М., д-р габ. (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Польща);
Король В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Котляр Ю. В., д-р іст. наук (Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв);
Куліш А. М., д-р юрид. наук (Сумський державний університет);
Лебідь А. Є., д-р філос. наук (Сумський державний університет);
Лобко Н. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Черкасов А. А., д-р іст. наук (Cherkas Global University, США).

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 10 від 01.06.2023 р.)

**Суспільно-політичні процеси в Україні та світі:
історія, проблеми, перспективи** : матер. X Всеукр. наук.-
практ. конф. (Суми, 28 квітня 2023 р.) / ред. колегія :
В. М. Власенко, А. В. Гончаренко, С. І. Дегтярьов та ін.
Суми : Сумський державний університет, 2023. 196 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, виголошені в рамках X Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи», присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

© Сумський державний університет, 2023

РУБАН А. В.

*учениця Конопотського ліцею № 10,
(наук. керівники: 1] вчитель історії КЛ № 10 А. С. Клименко;
2] д.і.н., проф., зав. каф. історії СумДУ С. І. Дегтярьов)*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ КАПІТАЛ У МАШИНОБУДІВНІЙ ПРОМИСЛОВІСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (1874–1914 рр.)

Вивчення науковцями проблем минулого часто розкривають не стільки їх значення для пережитих епох, скільки актуальність для сучасності. Тема надходження європейського підприємницького капіталу та інвестицій у машинобудівну промисловість українських земель 1874–1914 рр. – яскравий приклад цього. Які були результати багатолітнього притоку іноземного капіталу на дані землі? Що вони принесли з собою – економічну залежність чи нові технології, додаткові фінансові ресурси та методи організації виробництва? Усі ці питання як і раніше залишаються актуальними. Дослідження даного питання дозволяє краще дотримуватися цілей сталого розвитку ООН, зокрема 11 цілі «Сталий розвиток міст та спільнот».

Мета дослідження – визначити тенденції та особливості залучення європейського підприємницького капіталу у машинобудівну промисловість на українських землях 1874–1914 рр.

Для досягнення мети означені такі дослідницькі завдання:

1. З'ясувати стан наукової розробки теми, виявити, систематизувати й охарактеризувати основні групи джерел з досліджуваної проблематики.

2. Визначити причини, що зумовили надходження європейських інвестицій до машинобудівної промисловості на українських землях досліджуваного періоду.

3. Виокремити перспективні регіони розвитку машинобудування українських земель 1874–1914 рр. до яких найбільш інтенсивно залучався європейський капітал.

4. Встановити обсяги та організаційні форми притоку європейського капіталу до машинобудівної промисловості досліджуваного регіону.

Об'єкт дослідження – іноземні за походженням капітали та господарська діяльність іноземних підприємців на території українських земель у 1874–1914 рр.

Предмет дослідження – європейський підприємницький капітал у машинобудівній промисловості досліджуваного регіону у 1874–1914 рр.

Для реалізації завдань дослідження наявна досить велика джерельна база, яка включає в себе архівні матеріали (відомості фонду Бельгійського анонімного акціонерного товариство Сумських машинобудівних заводів м. Суми [3]), публікації преси різних років (статті журналів «Економічний огляд» [4] та «Гірничий журнал» [2]).

Визначено, що причинами, які зумовили надходження європейських інвестицій до машинобудування досліджуваного регіону стали з одного боку кризові явища економічного розвитку

західноєвропейських держав (вичерпаність власних природних ресурсів, втрата традиційних напрямків збуту товарів), а з іншого – сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій на українських землях (наявність дешевої робочої сили, значні поклади корисних копалин, попит на промислову продукцію) [5].

Так європейський підприємницький капітал у машинобудівні підприємства українських земель надходив як збільшення капіталу вже існуючих підприємств так і створення нових. Всі компанії у даному випадку були акціонерними та на умовах концесійної угоди між місцевими та іноземними інвесторами. Досить часто вона друкувалася на звороті акцій підприємства [1].

Визначено, що найбільш вагомими капіталовкладеннями здійснювалися бельгійськими підприємцями, сумарний об'єм інвестицій яких склав 68,26 млн. франків (7 акціонерних компаній). Також значні інвестиції здійснювали німецькі промисловці. Загальні активи їхніх виробництв склали 45,97 млн. франків (4 компанії). Значно слабше залучалися французькі капітали (2 акціонерні компанії із загальною сумою капіталів 5 млн. франків).

Встановлено, що найбільш перспективними для європейських інвестицій стали українські регіони Слобожанщини та Донбасу, де були представлені 5 та 3 машинобудівних компаній з іноземним капіталом відповідно.

Отже, європейські капіталовкладення у машинобудування українських земель надали поштовх до розвитку виробничих сил, сприяли технічному прогресу та

підвищували рівень життя населення. За допомогою європейських інвестицій розвивалася інфраструктура краю: будувалися мости, залізничні шляхи, військові та цивільні кораблі, розвивався громадський транспорт міст.

В цілому, необхідно зазначити, що сучасну історичну науку в неабиякій мірі цікавлять питання дослідження історії розвитку промисловості України, в тому числі й історії залучення європейського підприємницького капіталу в машинобудування на українських землях 1874–1914 рр.

1. Бігун Г. С. Історія підприємництва в Україні: 1861–1917 рр. Донецьк: Донецький національний університет економіки і торгівлі, 2007. 187 с.

2. Гірничий журнал. Київ: Типографія П. П. Сорокіна, 1914. № 1 (січень). 140 с.

3. Державний архів Сумської області. Ф. 9. Оп. 1. Спр. 2: Звітна книга замовлень механізмів за 1905–1906 р. Арк. 26.

4. Економічний огляд. Київ: Типографія Галерна, 1900. № 5 (Травень). 132 с.

5. Пилипенко О. Іноземне підприємництво в Україні у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. // Київська старовина. 2008. № 3. С. 85-101.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ЛОКАЛЬНІ СТУДІЇ

- Бакуліна Є. С.**
Василь Вишиваний у боротьбі за Україну 3
- Власенко В. М.**
До біографії професора Леоніда Фролова 11
- Дегтярьов С. І.**
Джерелознавчий потенціал Повного зібрання законів Російської імперії щодо вивчення історії Сумщини 18
- Єльнікова А. О.**
Дослідження діяльності Українського національно-демократичного об'єднання 25
- Зьоменко М. В.**
До історії Міністерства преси та пропаганди УНР (за матеріалами фонду 1113 ЦДАВО України) 29
- Король В. М.**
Візуальні матеріали, присвячені сільській електрифікації, на сторінках повоєнної обласної преси Сумщини (1945-1955 рр.) 35
- Кудінов Д. В.**
«Камень громовой или упавший с неба»: до історії падіння та початку вивчення «сумського метеорита» 46
- Кулешова А. В.**
Передумови видання Валуєвського циркуляру 1863 р. 55

<i>Мірошніченко А. В.</i> Кримські татари: поніверяння депортації	59
<i>Осадчий Є. М.</i> Бунякинський перевіз на Сеймі	64
<i>Принь О. В.</i> Бутаков В'ячеслав Інокентійович (1882–1946) – революціонер, археолог-аматор, історик	70
<i>Ровенська С. М.</i> Олександр Сема (Семмо) – сотник армії УНР та письменник	76
<i>Рубан А. В.</i> Європейський підприємницький капітал у машинобудівній промисловості на українських землях (1874–1914 рр.)	79
<i>Рубан В. В.</i> Спортивний часопис «Гарт» (1946) (до історіографії проблеми)	83
<i>Слюсарєва Є. О.</i> Аграрне питання в програмах політичних партій в роки Української революції (1917-1921)	90
<u>ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ</u>	
<i>Гончаренко А. В.</i> Централізація державної влади в Італії фашистським режимом Беніто Муссоліні у 20–30-х рр. ХХ ст.	95
<i>Дегтярьова Д. С.</i> Історичні передумови встановлення культу особи	103

Мурашко К. О.
К. Родзаєвський: нариси з біографії російського фашиста 108

Тихончук Д.
Економічний успіх повоєнного відновлення: досвід французької держави (1944–1969 рр.) 112

Червяченко В. Р.
Чехословаччина напередодні «Празької весни» 1968 р. 116

СУСПІЛЬСТВО І ПОЛІТИКА: МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ

Власенко В. М., Сугоняко Д. Р.
До біографії Якова Моралевича 122

Гаврилишин П. М.
Богдан Гаврилишин – член Римського клубу 131

Зьоменко М. В.
Створення Міністерства преси і пропаганди УНР 136

Лобко Н. В.
Вплив радянського гендерного порядку на формування трудової орієнтації чоловіків і жінок 140

Степанов В. В.
Мова як засіб маніпуляції в процесах державотворення і політичних трансформацій 146

Тодоров І. Я.
Безпекові гарантії для України: стан і перспективи 151

КУЛЬТУРА ТА СУСПІЛЬСТВО: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Антонов Є. М.

Сумський обласний художній музей
ім. Никанора Онацького 156

Бублик О. І.

Звичаї та побут жителів села Закотне
Луганської області 160

Єгорова Є. С.

Вплив російсько-української війни на крелевецьке
переборне ткацтво 168

Карпенко М. В.

Козацькі традиції: матеріали до вивчення питання 174

Кузьома В. С.

Казка «Приречений царевич» як джерело до вивчення
історії Давнього Єгипту 177

Михайліченко М. А.

Пам'ятки культурної спадщини Сумського району та
перспективи розвитку історико-культурного туризму 183

Шуть Т. І.

Заклади жіночої духовної освіти на території
Наддніпрянської України в ХІХ ст. 188

Наукове видання

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
Х Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 квітня 2023 року)

Оригінал-макет підготовлено на
кафедрі історії СумДУ

Редколегія не несе відповідальності за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Матеріали друкуються в авторській редакції. Точка зору редколегії не завжди збігається з точкою зору автора.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 16,77. Обл.-вид. арк. 19,83. Тираж 100 пр. Зам.№

Видавець і виготовлювач

Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.